

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 342.711 (091)

СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Ісаков В.В.,
магістр історії, студент 1 курсу юридичного факультету
Запорізький національний університет

Стаття присвячена дослідженню проблеми теорії держави та права щодо становлення громадянського суспільства в історично-правовому аспекті. У статті здійснюється розгляд історії становлення громадянського суспільства в різних поглядах як проблемного питання щодо його етимології, дефініції, генезису та фактичного й юридичного розвитку (становлення). Автор звертається до різних поглядів щодо визначення громадянського суспільства. Зазначається його дискусійність. Наводиться періодизація розвитку ідеї та практики громадянського суспільства. Від світової практики розвитку громадянського суспільства автор переходить до української ідеї громадянського суспільства. Таким чином, у статті систематизовані і хронологічно викладені матеріали, пов'язані з різними ідейними підходами та практичними здобутками щодо становлення громадянського суспільства у світі і в Україні. Автором формулюються висновки про те, що сучасна концепція громадянського суспільства виходить із того, що громадянське суспільство є передумовою соціальної правової держави.

Ключові слова: громадянське суспільство, держава, форма правління, суспільний договір, походження, розвиток, індивід, структура, теорія, підхід.

Isakov V.V. / СТАНОВЛЕНИЕ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА: ИСТОРИКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ / Запорожский национальный университет, Украина

Статья посвящена исследованию проблемы теории государства и права относительно становления гражданского общества в историко-правовом аспекте. В статье осуществляется рассмотрение истории становления гражданского общества в разных взглядах как проблемного вопроса о его этимологии, дефиниции, генезиса и фактического и юридического развития (становления). Автор обращается к различным взглядам относительно определения гражданского общества. Отмечается его дискуссионность. Приводится периодизация развития идеи и практики гражданского общества. От мировой практики развития гражданского общества автор переходит к украинской идее гражданского общества. Таким образом, в статье систематизированы и хронологически изложены материалы, связанные с различными идейными подходами и практическими достижениями относительно становления гражданского общества в мире и в Украине. Автором формулируются выводы о том, что современная концепция гражданского общества исходит из того, что гражданское общество является предпосылкой социального правового государства.

Ключевые слова: гражданское общество, государство, форма правления, общественный договор, происхождение, развитие, индивид, структура, теория, подход.

Isakov V.V. / THE ESTABLISHMENT OF CIVIL SOCIETY: HISTORICAL LEGAL ASPECT / Zaporizhzhya National University, Ukraine

The article is devoted to problems of theory of state and law regarding the establishment of civil society in the historical legal aspect. The article is a review of the history of formation of civil society in different views as problematic question about its etymology, definitions, Genesis and the factual and legal development (formation). The author refers to a variety of views on definition of civil society. Celebrated its discussionpost. Describes the periods of development of the ideas and practices of civil society. However, it is portrayed as crystallized the understanding of civil society at different stages of its development from a comparison between civil society and state to them. Also the author pays attention to the adopted version of the periodization of the development of the ideas and practices of civil society (three stages Professor Doctor of Alexander). The world of practice development of civil society, the author proceeds to the Ukrainian idea of civil society. Thus, the article systematizes and chronologically materials related to the different conceptual approaches and practical achievements regarding the establishment of civil society in the world and in Ukraine.

The author formulates conclusions that the modern concept of civil society comes from the fact that civil society is a prerequisite of social and legal state. Ongoing confusion between the concepts of «civil society» and «state». Expressed in ancient Greek, Roman, medieval era and in the new period of time, the idea of the fundamentals of civil society can be considered the period of emergence of the sources and the early evolution of the classical understanding of the concept of civil society. So, different approaches to the definition of civil society largely coincide in the main, that is, civil society is a society in which the main protagonist is a citizen as an Autonomous person.

Key words: civil society, the state, form of government, the social contract, the origin, development, individual, structure, theory approach.

В історико-правовому аспекті питання становлення громадянського суспільства є дискусійним. Його актуальність полягає в тому, що під час глобалізаційних процесів, становлення та створення національної, правової, соціальної держави, формування будь-якої держави взагалі потребує дослідження історичний шлях становлення її суспільства, якщо мова йде про правову державу, то досліджується громадянське суспільство.

Метою статті є дослідження становлення громадянського суспільства в історично-правовому аспекті. Існують різні погляди й підходи до зазначеної проблеми. У своїх роботах увагу цій проблематиці приділяли як укра-

їнські дослідники (П. П. Шляхтун, А. Ф. Колодій, О. Ф. Скакун, М. А. Бойчук, С. О. Кириченко, так і зарубіжні: Д. Александер, А. Грамші, А. Арато, А. Уэйр та ін.). Так, на думку П. П. Шляхтун, громадянське суспільство – сфера недержавних суспільних інститутів та відносин. Елементами структури громадянського суспільства є недержавні форми власності, різноманітні соціальні спільноти, недержавні політичні інститути, культурно-освітні заклади тощо та відповідні суспільні відносини. Натомість, А. Колодій оперує іншим поняттям громадянського суспільства та визначає громадянське суспільство як сферу спілкування та солідарності, спонтанної самоорганізації і

самоврядування вільних індивідів на основі добровільно сформованих асоціацій громадян, яка захищена необхідними законами від прямого втручання і регламентації з боку держави.

Проте загальноприйнятим та найбільш поширеним є підхід, висловлений О. Ф. Скакун, відповідно до якого громадянське суспільство – це система взаємодії в межах права вільних і рівноправних громадян держави, їх об'єднань, що добровільно сформувалися та перебувають у відносинах конкуренції і солідарності, поза безпосереднім втручанням держави, покликаної створювати умови для їх вільного розвитку [1, 59].

Згадки про громадянське суспільство, різноманітність підходів, роздумів щодо його значення і впливу виникли дві з половиною тисячі років тому, в античний період. Ідея громадянського суспільства сягає Стародавніх Греції та Риму, знаходить теоретичне втілення в працях тогочасних мислителів. У Греції та Римі існували окремі елементи громадянського суспільства, де розвиток ремесла і торгівлі породив товарно-грошове виробництво, що одержало оформлення і закріплення в інститутах приватного права.

Поняття «громадянське суспільство» вийшло з ідей «полісу» Аристотеля та громадянського суспільства Цицерона і природного права.

Серед перших мислителів, які трактували проблему громадянського суспільства, називають Платона. У суспільстві наявні три основні страги: виробники, воїни і правителі. За Платоном, Аристотель також надає великої ваги суспільному значенню держави, однак на відміну від Платона вважає, що існуючі держави є досконалими копіями вихідної ідеальної держави, бо держава поступово змінюється відповідно до суспільних потреб, оскільки вона є природним продуктом розвитку суспільства на певному етапі. Важливим для теорії громадянського суспільства є також аналіз Аристотелем суспільних сфер, які він вважав відносно незалежними від держави. Аристотель не виділяє державу із суспільства. В його вченні, як і в теорії Платона, мають місце тоталітарні тенденції, де людина – частина держави, а особисті інтереси підпорядковані суспільному благу. Платон, на відміну від Аристотеля, в еволюції політичних поглядів тяжів до держави тоталітарного типу. Мислителі того часу, по суті, розуміли під поняттям громадянського суспільства політичну державу. У Стародавній Греції поняття суспільства, громади і держави практично повністю співпадали. За висловом Аристотеля, держава – це спільна політика [2, 112].

У Цицерона громадянське суспільство і держава ототожнюються: бути громадянином держави означає бути членом громадянського суспільства, поводитися відповідно до його законів. Такий підхід залишався прийнятним до 18 століття.

Формування громадянського суспільства в масштабі Європи й Америки почалося в Новий час.

З часом викристалізувалося розуміння громадянського суспільства як спільноти рівноправних громадян, яка не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага.

Поняття «громадянське суспільство» з'явилося в 17 ст., зокрема, в працях Г. Гроція, Т. Гоббса, Дж. Локка, потім одержало розвиток у 18 ст. у роботах Ж. Ж. Руссо, Ш. Л. Монтеск'є, В. Гумбольта та ін. Вони вже не ототожнювали громадянське суспільство з формами державного правління. При цьому вони виходили з теорії договірної походження держави, в основі якої лежала ідея суспільного договору.

Прийнятим варіантом періодизації розвитку ідеї та практики громадянського суспільства можна вважати три стадії, виокремлені професором Каліфорнійського університету Д. Александером і умовно названі ним «громадянським суспільством «I», «II» та «III». Це – історичні або часові моделі громадянського суспільства. «Громадянське

суспільство I» – соціальний феномен і теоретична концепція, яка охоплює період від кінця 17 до I пол. 19 століття. Його основні положення були сформульовані такими мислителями, як Локк, Фергюссон, Монтеск'є, Кант, Гегель, Алексіс де Токвіль. Вони започаткували властиве й нинішнім концепціям громадянського суспільства протиставлення держави та суспільства, їх трактування як певного типу антиномії, за допомогою якої суспільна система описується як поділена на дві взаємопов'язані та взаємообумовлені, проте відмінні і, в ідеалі, автономні сфери: політичну і громадську (соціальну, соціетарну) [3, 50].

Мислителі Нового часу (Дж. Локк, Ж. Ж. Руссо, І. Кант) користувалися словами «громадянське суспільство» і «держава» як синонімами.

Н. Макіавеллі вважав, що суспільство має бути об'єктом впливу держави, яка може діяти самостійно. Вищим втіленням людського духу є держава, а метою – служіння їй. Він пише про прагнення держави знесилити і підірвати діяльність суспільства, щоб підвестися. Тут наявне розрізнення автором держави і громадянського суспільства, політичної і цивільної сфер.

Новий імпульс ідея громадянського суспільства отримала у Т. Гоббса, який стверджував, що громадянське суспільство не зв'язано цивільними законами, звичаями, правом, тобто відокремлено від громадянського суспільства. Він вважав, що держава підпорядковує собі все і через поняття «громадянське суспільство» показує, що воно теж підкоряється державі. Поняття «держава», «суспільство» та «уряд» у нього рівноцінні поняття. Питання взаємодії держави і суспільства, по суті, знімається. Автор звертає увагу на тенденцію до одержавлення суспільства, до правової регламентації соціальних процесів [4, 136].

Впровадження у вжиток поняття «громадянське суспільство» пов'язане з ідеєю «природних прав» людини, яка в 17 ст. була засадничою у формуванні й поширенні юридичної свідомості, політико-правових концепцій, передусім теорії «суспільного договору». У конвенційних (договірних) теоріях держави (Дж. Локк, Вольтер, Ж. Ж. Руссо) громадянський стан суспільства сприймався як антипод природного стану, а влада – як похідна відносин, що панують у громадянському суспільстві. Концепція громадянського суспільства, розуміння його як царини людської свободи, яка перебуває поза межами державної регламентації, є породженням ліберального світогляду. Прихильники теорії договірної походження держави ототожнювали громадянське суспільство і державу.

Теорія громадянського суспільства складалася в рамках лібералізму і пов'язана з поглядами Локка, Руссо, Канта, Гегеля. Так, Дж. Локк зазначав, що держава покликана, передусім, захищати особисту свободу і власність, здобуту працею людей. Він вважав, що люди домовилися заснувати державу з метою надійного забезпечення природних прав, рівності й свободи, захисту особи та власності – цінностей громадянського суспільства. Він поставив особу вище за суспільство і державу, а свободу – вище за інші цінності. Використовуючи поняття «громадянське суспільство», він проголошує певною мірою примат громадянського суспільства над державою. На думку Дж. Локка, суспільство виникає до держави і важливіше, довговічніше за неї. Розпад держави не викличе розпаду суспільства, тоді як державі не встояти у разі руйнування суспільства.

Розрізнення громадянського суспільства і держави започаткував Ж. Ж. Руссо в праці «Міркування про походження і засади нерівності поміж людей». Громадянське суспільство, на його думку, виникло внаслідок формування приватної власності, а держава створена з нього на підставі суспільного договору. Він також показує громадянське суспільство як суспільство, що перетворюється в державу за допомогою суспільного договору [5, 30].

Виходячи з визнання самоцінності й пріоритетності спонтанного людського життя порівняно з управлінським

впливом на нього Дж. Локк, Ш. Монтеск'є проголошували, що громадянська ідея вища і має більше значення, ніж ідея державна. Монтеск'є слідом за Локком розділяв суспільство і державу. Тобто громадянське суспільство виникає до держави, яка і виростає з громадянського суспільства. Він вважав, що суспільство не може існувати без уряду, розрізняв державу як союз громадян та державу як сукупність посадових осіб.

Поступово формувалося переконання в тому, що надмірно розширена держава стримує розвиток особистості та заважає її вільному волевиявленню. Тема протистояння громадянського суспільства й держави висвітлювалася в працях Т. Спенса, Х. Ходжскіна, Ж. Сійєса, Т. Пейна, А. де Токвіля, Дж. Мілля, І. Бенґама, Ж. Сісмонді, П. Пфіцера, Л. фон Штейна.

У праці «Замітки з історії громадянського суспільства» (1767 р.) А. Фергюсон розуміє під громадянським суспільством «самопослаблюючі риси». Небезпечним автор вважає «втрату громадянського духу».

Існує ще один підхід, відповідно до якого «громадянське суспільство – держава» формується шляхом консолідації поглядів стосовно того, що громадянське суспільство має право захищати себе від держави. Приклад такого розуміння відображено у праці Т. Пейна «Права людини» (1791-1792 рр.). Він вважав, що людині від природи притаманне прагнення до громадського життя [6, 24-25].

Починаючи з 2-ої половини 18 століття класична концепція громадянського суспільства набуває змін, і до середини 20 століття громадянське суспільство та держава розглядаються як різні поняття. Спочатку спроби модернізації концепції громадянського суспільства були здійснені англо-французькою громадською думкою, а подальші кроки – німецькими філософами.

Провів розділення між державою і громадянським суспільством В. фон Гумбольдт, зробивши висновок про те, що державна діяльність повинна бути підлегла задоволенню інтересів і потреб людини.

Г. Гегель систематизував суспільно-політичну спадщину французької, англосаксонської й німецької думки. За Гегелем, громадянське суспільство є сукупністю індивідів, що задовольняють за допомогою праці свої повсякденні потреби, й основою громадянського суспільства є приватна власність. Мислитель розглядає його як продукт історичного розвитку, вважає суспільство категорією переважно господарського характеру, яка базується на суспільних потребах, а державу – категорією морально-ідеологічного змісту. Громадянське суспільство та індивід підпорядковані державі, яка інтегрує окремих індивідів і їх групи в органічну цілісність. Гегель вважав, що область дії держави – загальні інтереси, а цивільного суспільства – сфера приватних інтересів. Він розрізняв громадянське суспільство і політичну державу, вважаючи його опосередкованою через працю системою потреб, заснованою на принципі панування приватної власності й загальній формальній рівності людей. Він вважав, що громадянське суспільство є особливою стадією в діалектичному русі від сім'ї до держави в складному процесі історичної трансформації від Середньовіччя до Нового часу [7, 240].

Громадянське суспільство, за Гегелем, поєднує у собі ринкову економіку, суспільні класи, корпорації та інститути, а також цивільні права. Гегель визначав громадянське суспільство як антагоністичне. Він виділив 3 прошарки у громадянському суспільстві: 1) субстанціальний (до якого належать землероби – дворяни та селяни); 2) промисловий (фабриканти, торговці, ремісники); 3) загальний (чиновники). Метою такого громадянського суспільства є лозунг «кожний для себе».

Період громадянського суспільства «II», за Д. Александером, триває з середини 19 до 2-ої пол. 20 ст. Як елемент суспільної системи і як автономна щодо державних структур сфера публічного життя громадянське суспіль-

ство значною мірою зберігається. Проте в багатьох країнах, де раніше була розроблена теорія громадянського суспільства, його якісні параметри змінюються [8, 248].

Г. Спенсер відповідно до його органічної теорії суспільства порівнював державу з біологічним організмом, вважав її агрегатом органів управління та володарювання. Його «апаратна» ідея пізніше була використана теорією марксизму, в якому склався особливий підхід до громадянського суспільства. У марксистській доктрині держава віддзеркалює політичний інтерес, а громадянське суспільство – приватний. По суті, К. Маркс та його послідовники спростили структуру гегелівської моделі громадянського суспільства до сфери праці, виробництва й обміну. Марксистки розглядали взаємини між державою і громадянським суспільством як відносини між публічною владою та індивідуальною свободою. На думку Маркса, суспільство породжує державу. Натомість держава організує громадянське суспільство. Сфера діяльності громадянського суспільства, за Марксом, – економіка і культура, ідеологія та породжені ними суспільні рухи [9, 52].

Після Другої світової війни, особливо з наростанням хвилі демократизації країн світу, твори Грамші послужили поштовхом для відновлення традиції теорії та практики громадянського суспільства в західних країнах, і він започаткував наступний етап розвитку громадянського суспільства – «III». Цей етап приніс відродження та осучаснення ідеї громадянського суспільства, впровадження її в життя нових країн.

Дослідженню надбудовних явищ громадянського суспільства приділяв велику увагу А. Грамші. Аналізуючи механізм панування буржуазії в 1-й пол. 20 ст., він виділив 3 складові частини – «суспільства»: економічне, політичне і цивільне [10, 72-73].

У 1980-ті роки з'явилося нове трактування поняття «громадянське суспільство», пов'язане з європейськими політичними мислителями: В. Гавел, Дж. Кін та ін., які ввели поняття «соціалістичне громадянське суспільство». Наприклад, Дж. Кін пропонує більш широке уявлення про цивільне суспільство. Він виходить на загальні, загальноцивілізаційні проблеми. А. Арато, А. Уейр та їхні однодумці сьогодні виходять із того, що громадянське суспільство – структура надзвичайно складна, це фундамент демократичної громадської організації.

В Україні популярною тема громадянського суспільства стала наприкінці 1990-х рр.

О. Ф. Скакун, як і західні дослідники вважає, що початок формування громадянського суспільства в країнах Європи й Америки припадає на 16-17 ст., й виділяє 3 етапи становлення громадянського суспільства, кожний з яких супроводжувався істотними змінами економічних відносин, суспільного і державного ладу, розвитком свідомості індивіда і суспільства, культури народу та нації, перетворюваннями суспільної ідеології:

1) 16-17 століття: процес визрівання передумов (економічних, політичних, ідеологічних) розвитку буржуазного суспільства;

2) кінець 17 - кінець 19 століть: формування громадянського суспільства в найбільш розвинутих буржуазних країнах;

3) рубіж 19-20 століть: розвиток постіндустріального суспільства [11, 78].

Таким чином, в юридичній літературі існує низка підходів щодо історичного шляху етапів становлення та розвитку громадянського суспільства. В основу поділу покладено співвідношення громадянського суспільства і держави та визначення місця громадянського суспільства у структурі людського суспільства. В основному на першому етапі громадянське суспільство розглядається як найбільш якісний етап розвитку людського суспільства, і держава є складовою громадянського суспільства; на другому етапі громадянське суспільство виступає як механізм, що

зв'язує особу, її інтереси, потреби і державу як політичну організацію суспільства; на третьому етапі громадянське суспільство і держава розглядаються як окремі елементи суспільної структури (рівноправні партнери або як нейтральні щодо одне одного елементи чи як антагоністичні структури). Отже, існують різні підходи до визначення громадянського суспільства. В основному громадянським суспільством вважається суспільство, в якому головною діючою особою є громадянин як автономна особа. Поняття

«громадянське суспільство», як правило, використовується в зіставленні з поняттям «держава». Висловлювані в давньогрецьку, давньоримську, середньовічну добу та в період нового часу ідеї засад громадянського суспільства можна вважати періодом виникнення джерел та початком еволюції класичного розуміння поняття громадянського суспільства. Сучасна концепція громадянського суспільства виходить із того, що громадянське суспільство є передумовою соціальної правової держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2004. – 656 с.
2. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії / М. А. Бойчук – К: Атлант ЮЕМСі, 2007. – 211 с.
3. Дашо Т. Ю. Загальна характеристика поняття «громадянське суспільство» / Т. Ю. Дашо // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ : Збірник наукових праць / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2006. – С. 49-58.
4. Калініченко М. М. Влада громадянського суспільства / М. Калініченко – Суми: Університетська книга, 2006. – 174 с.
5. Кириченко С. О. Громадянське суспільство і правова держава: поняття та зміст / С. О. Кириченко. – К.: Логос, 1999. – 47 с.
6. Колодій А. Ф. Історична еволюція громадянського суспільства та уявлень про нього (формування ідеалу) / А. Ф. Колодій // Електронний незалежний культурологічний часопис «І». – 2001. – № 21. – С. 23-42.
7. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії : монографія / за заг. ред. А. І. Кудряченка. – Київ : НІСД, 2007. – 396 с.
8. Левенець Ю. А. Держава у просторі громадянського суспільства / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень / Ю. А. Левенець – К.: Освітня книга, 2006. – 272 с.
9. Ситник П. К. Громадянське суспільство і держава: особливості їх взаємодії / П. К. Ситник // Національна безпека України / Корпорація Медіа-Трейдінг. – Київ, 2004. – № 1/2. – С. 50-53.
10. Чувардинський О. Історична рефлексія поняття «громадянське суспільство» та його філософська еволюція / О. Чувардинський // Політичний менеджмент: наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський – 2006. – № 3 (18). – С. 69-75.
11. Щедрова Г. П. Громадянське суспільство, правова держава і політична свідомість громадян / Г. П. Щедрова. – К.: ВІПОЛ, 1994 – 112 с.

УДК 34 (477.83/86) «1897/1918»: (091)

СТРУКТУРА (СКЛАД) УКРАЇНСЬКОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА В АВСТРИЙСЬКОМУ ПАРЛАМЕНТІ (1897–1918 рр.)

**Баран А.В.,
викладач**

Тернопільський національний економічний університет

У статті проаналізовано структуру (склад) групи українських депутатів австрійського парламенту у 1897–1918 рр. Виявлено взаємозв'язок між ознаками групи депутатів (вік, соціальне походження, освіта, кар'єра) та їх політичною діяльністю. Визначено, що більшість українських депутатів австрійського парламенту належали до інтелігенції (люди розумової праці), походили із сімей греко-католицьких священників та здобули вищу освіту.

Ключові слова: депутат, австрійський парламент, вік, соціальне походження, освіта.

Баран А.В. / СТРУКТУРА (СОСТАВ) УКРАИНСКОГО ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА В АВСТРИЙСКОМ ПАРЛАМЕНТЕ (1897–1918 ГГ.) / Тернопольский национальный экономический университет, Украина

В статье проанализирована структура (состав) группы украинских депутатов австрийского парламента в 1897–1918 гг. Выявлена взаимосвязь между признаками группы депутатов (возраст, социальное происхождение, образование, карьера) и их политической деятельностью. Определено, что большинство украинских депутатов австрийского парламента принадлежали к интеллигенции (люди умственного труда), происходили из семей греко-католических священников и получили высшее образование.

Ключевые слова: депутат, австрийский парламент, возраст, социальное происхождение, образование.

Baran A.V. / THE STRUCTURE OF THE UKRAINIAN REPRESENTATION IN THE AUSTRIAN PARLIAMENT OF (1897-1918) / Ternopil National Economic University, Ukraine

The article analyzes the structure of a group of Ukrainian deputies in the Austrian parliament of 1897-1918. In the study of the Ukrainian representatives in the Austrian parliament which was elected in 1897-1918 (49 persons), in the basis of the distribution on the separate subgroups we used the belonging of the Ukrainian deputies to the political parties applying collective-biographical approach. The interrelation between the features of a group of deputies (age, social background, education, career) and their political activities is shown. Parliamentary representation which consisted mainly of «intellectuals» conducted its political activity in a different way than the parliamentary representation which consisted of lawyers or industrialists. The direct connection between the individual and his social status mainly concerned the older generation of the deputies who were elected at the time of «limited» suffrage when political activity was exclusively the prerogative of the elite of society. The deputy took the decision personally, according to his social status. At the beginning of the XX century when parliamentary candidates were put forward by political parties which had clearly defined program guidelines the member of a parliament became «political manager» of certain party ideology.

It is determined that the majority of Ukrainian deputies of the Austrian Parliament belonged to the intelligentsia (people intellectual work) and rather small percentage (8.2 %) were engaged in agriculture. The investigated period may be defined as a transitive one between the so called traditional parliamentary system (the role of the individual of the member of a parliament) and modern (the role of the political party). The part of clergy which in Ukrainian parliamentary environment was 16% (8 deputies) was one of the highest in the whole Austrian parliament, lawyers – 17 and teachers – 9. More than half of Ukrainian deputies came from families of Greek Catholic priests. Regarding the level of education of the Ukrainian deputies, it indicates that they belong to the intelligentsia even clearer than their professions - 90% of deputies were educated in the public schools, more than 80 % attended universities.

Key words: deputy, the Austrian Parliament, age, social background, education.